

Põlvnemislugu

Nr. 16(53)

September

2006

Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kännusta. (Väike-Maarja)

Lõppenud on selle aasta suvi, mille kohta ei tohiks küll kellelgi halbu sõnu öelda. Võib-olla oli aiapidajatel probleeme kastmisega ning ebamugavusi said tunda metsapõlengute piirkondades elavad inimesed ja suvitajad.

Kindlasti on meie seltsi liikmete hulgas enamus neid, kes juba ootasid kokkusaamisi hingesugulastega ega pea meie igakuiseid kokkusaamisi koormavaks kohustuseks. Önnelikud on need, kes sel suvel osalesid suguvõsa kokkutulekul või olid ise nende korraldajateks. Hea kui need toimusid suguvõsa põliskodus või teistes eellastega seotud paikades. Ka lihtne külastus sinna annab hingejõudu.

Pilistvere koguduse pastor Vello Salum on öelnud: „Igal eesti perel peaks maakodu olema, olgu siis perel eraldi või talukoht suguvõsa peale. Linnainimestele, eriti lastele on maa väga vajalik, et neist mitmekülgsed inimesed saaksid. Asfaldi pealt tulevad paremal juhul juristid ja ärimehed, halvimal juhul kasiinosõitlased ja elukeskkonna hävitajad. Agronoomid ja ökoloogid seal ei tule.” Omalt poolt lisan, et aitab ka vanavanemate talu maa peal või seal ümbruses suvila olemisest nagu minul on.

Genealoogiahuvilised saavad hinge hoopis teise tunde kui peale talvist „Saaga” uurimist ja mikrofilmide kerimist saavad pilgu heita suguvõsa omanduses olnud/olevatele hoonetele, kasvõi nõgestesse kasvanud vundamendi jäänustele ning metsikuks muutunud õunapuule. Peab ütleva, et samasuguse tunde tekitab ka kodukiriku ning esivanemate haudade külastamine.

Siinkohal tahaks veelkord ülesse tõsta küsimuse tuntud genealoogide haudade külastamisest. Mõtlen M. Lipu, T. Lauri, E. Rosenstrauch-Rajandi, V. Vitkini jt haudasid, mis asuvad Nõo, Siselinna, Rahumäe ja Pärnamäe kalmistutel. Võiksime neid külastada nende juubelisünniaastapäevade või surmaastapäevade, aga ka seltsi suursündmuste puhul. Need mehed panid genealoogia uurimismeetoditele-eesmärkidele aluse või arendasid neid edasi. Arvan, et ka nende haudade hooldamine (kui sugulased seda ei tee) ei tohiks meile raskusi valmistada, sest ikka leidub neid, kellel on samale kalmistule asja.

Juba esimestel kogunemistel peame mõtlema kuidas arendada seltsitegevust, millega tahame tutvuda, mida õppida tegema. Kõigi soovid

võetakse arvesse ning sellised ettepanekud lihtsustavad juhatuste tööd.

Kõik seltsi poolt korraldatavad loengud, näitused ja kursused mahuvad mõiste „täiskasvanute täiendõpe ehk elukestev õpe” alla ning seda arendavad erinevad ametkonnad sh ka meie seltsi katusorganisatsioon Vabariigiselts. Koolitustoetuse saamiseks tuleb meil seltsi sees moodustada genealoogia-alane koolituskeskus, mis võiks olla Martin Lipu nimeline, lühendatult GAKK. Valmis on ka põhikirja projekt. Et GAKK-i töö käima panna, peame moodustama 3-5 liikmelise juhatuse. Kõigepealt paneme kirja vabatahtlikud ja siis ootame soovitusi selliseks asjaajamiseks võimekate inimeste leidmiseks. Toetusi ei tule keegi pakkuma – peame need ise välja võitlema vastavate projektide koostamisega.

Et me ei oleks omaette perekonnakroonikaid ja suguvõsatabeleid nokitsev seltskond, on vaja mõtteid mida teha oma rahva heaks, millega paista silma, et kaasmaalased teaks kelle poole pöörduda genealoogia-alastes küsimustes. Seda eesmärki on siiani kõige rohkem teeninud sugupuude näitused ning suguvõsa-uurimise päevad. Tänu Eike Riisi ennastsalgavale tööle on see tegevus hoogustunud nüüd ka Kagu-Eestis. Algas see ulatusliku näitusega Võru muuseumis, suguvõsauurimise päevaga samas, Võru osakonna moodustamisega ning jätkus Mehkamaa näitusega ning suguvõsauurimise päevaga ja samade üritustega Valgjärve raamatukogus Kanepi khk rahvale.

Kui siia lisada Jaan Tagavälja algatatud Karksi kandi uurijate kokkutulek Viljandi (vt artiklid tänases ja eelmises lehes) ja Saaremaa osakonna abiga läbiviidud suguvõsa-uurimise päev Muhus, siis võib öelda, et selle aasta kevad-suveperiood on olnud teguderohke ning oodata on selle jätkumist ka sügisperioodil.

Ideedest, mis on seotud Vabaõhumuuseumiga, räägime edaspidi.

Ma ei julge loota, et peale suvevaheaega laekub kohe hulgaliselt artikleid abielutüüpide iseloo-mustuse ja hindamise kohta (vt üleskutse PL 15/52 juhtkirja lõpus), aga kuna üks juba on, siis ei kaota lootust, et mõni seltsikaaslane veel leiab mahti sel teemal targutada essee vormis.

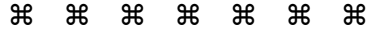

Olen vahel mõelnud, et teatud mõttes oleme me vandeseltslased, olgugi et vannet me pole üksteisele ega seltsile andnud, aga asudes suguvõsa uurima anname nagu sümboolse vande esivanematele - uurida nende elu-olu ja tuua nende taotlused ja soovid meie aega selleks, et jätkata neid eesti rahva püsijäämise huvides. See, et me tänaseks oleme

saavutanud on ju püstitatud nende rajatud vundamendile.

Lõpetuseks üleskutse: „Ärge laske oma sugupuul ära kuivada, arendage oma põlvnemislugu ja PÕLVNEMISLUGU!“

Ants Roomets.

Suvel toimunud meie huvivaldkonnas olevatest kultuuriloolistest sündmustest riigis

Kui meie seltsi seltsielu suvehooajal põhiliselt vaibub, siis vabariigis hoogustub igasugune suveürituste korraldamine. Toimuvad küla-, valla- ja kihelkonnapäevad, laulu-tantsupeod, ettevõtete-ühenduste suvepäevad. Koolide vilistlaste kokkutulekud, kalmistupäevad jms.

Järgnev on valikuline ja kättejuhtunud ülevaade nimetatust:

- Rae valla ajalehes „Rae sõnumid“ 2006. aasta märtsi numbris kirjutab Eli Pilve artikli „Toomas Hiio pidas loengu sugupuu koostamise kohta“. Artikli alguses on öeldud: Rae koolimajas alanud loengusarja esimese ettekande pidas 31. jaanuaril Rae küla elanik ajaloolane Toomas Hiio, kes rääkis sugupuu koostamisest. Huvilisi oli loengule kogunenud rohkelt, väikeses klassiruumis jäi kitsakski. Toimunud loengust tegi Toomas Hiio järgneva kokkuvõtte:

„Sugupuu uurimine on seotud elatustaseme kasvuga, kui inimesel tekib igapäevase toimetulemise kõrval aega ja huvi iseolemise üle mõtisklemiseks ja oma juurte otsimiseks. Eriti sobib see harrastus pensionipõlveks vaimuteravust hoidma, kui on kogunenud nii kannatlikust ja aega kui ka teadmisi ja elukogemusi.“

- Loodan, et kõik meie ühenduse liikmed jõudsid suve jooksul ära käia oma esivanemate ja sugulaste haudadel. Paljudel õnnestus ehk siduda seda ka kodukalmistu surnuaiapäehaga. Huvitava artikli Eesti surnuaiapäehade ajaloost leidsin EELK Harju-Madise koguduse ajalehest „Mattias“ nr.2 juuni 2006. Õpetaja Joel Siim on koostanud õp. Peeter Paenurme materjalide alusel artikli „Surnuaiapäeha“. Saagem siis ka sellest teadmiste täiendust. A.R.

SURNUIAPÜHA

Igal aastal kogunevad inimesed üle Eestimaa pidama surnuaiapäeha. Surnuaiapäeha saabudes tehakse korda lähedaste hauad ning paljudele on see pulmade ja matuste kõrval ainus võimalus kohtuda kaugete sugulastega ning osaleda jumalateenistusel. Eesti surnuaiapäeha näib olevat ainulaadne kogu Euroopa kultuuris.

Meie surnuaiapäehade päritolu ei ole praeguseks kuigi põhjalikult uuritud. Tartu Maarja kiriku kroonikas kirjutab praost Dr. A. H. Willigerode, et

tema pidas Tartu Maarja kalmistul esimese surnuaiapäeha 29. juunil 1858. Ta mainib, et enne teda ei olnud eelmised pastorid surnuaiapäeha pidanud.

Rahvas olevat uuenduse hästi vastu võtnud ning ka edaspidi on seal peetud surnuaiapäeha iga aasta mai lõpupäevil (ühel aastal näiteks kolmandal nelipühäl). Willigerode mainib, et veel ei ole täpset korda surnuaiapäeha jaoks välja kujunenud, kuid see traditsioon hakkab levima.

Surnuaiapäeha traditsioon on kindlasti saanud mõjutusi ortodoksidelt ning haudadel käimine on meil juba veres. Traditsioon kui selline peaks olema seega väga vana. Meie surnuaiapäeha vorm on ilmselt kohalikuma algupäraga.

Vanadel laululehtedel on näha ka teenistuse käiku. 1902. aastal trükitud jumalateenistuse käsiraamat ehk Agenda on väga üldsõnaline. Eestiaegsetel laululehtedel meenutab jumalateenistus jõuluõhtu teenistuse ülesehitust – on laulud ja tekstid. Pühakirjalugemisi on 30ndail olnud neli, loomulikult jutlus ja mälestamised. Nõukogude ajal kasutati surnuaiapäehal palju surnutepäeha liturgilise jumalateenistuse korda ja lugemisi.

Esimese vabariigi ajal muutus üldiseks pidada surnuaiapäeha jaanipäeval. Näiteks Martnas oli see väga kindel traditsioon, mida nõukogude ajal püüti jätkata. Täitevkomitee seda ei lubanud, põhjendades „heina masstootmise ajaga“. Ühel aastal juhtus, et keelduv vastus tuli täitevkomiteest nii hilja, et enam ei jõudnud rahvale muudatusest teatada (nähtavasti ka köster väga ei pingutanud teatamisega). Rahvas oli surnuaiapäeha päeval kohal ja teenistus peeti kirikus. Rahvas oli võimude peale väga nõrduinud.

Nõukogude ajal hakati pidama ilmalikke kalmistupäevi ning kiriklikke surnuaiapäehi lubati pidada alles pärast kalmistupäeva toimumist. Üks viimaseid ilmalikke kalmistupäevi peeti ühel Kesk-Eesti surnuaial 1999. a.

- 29. maist 4. juunini 2006 toimus Euroopa ajalooliste kalmistute nädal.

Eesmärgiks oli tutvustada kalmistutel leiduvat arhitektuuripärandit ja hauatähiseid, mis on käsitööoskuse ja kunsti arenguloo osa ning meenutada kalmistutele maetud silmapaistvaid isikuid. Korraldati kalmistukultuuri tutvustavaid

ekskursioone, seminare, õppepäevi ja heakorralgaid.

Eesti Muinsuskaitse Selts pöörab tänavu eriti tähelepanu nendele kalmistutele, mis on meie keeruka lähiajaloo tõttu kas hävinud või unustatud, nende hulgas mitmele vangilaagri- ja sõjaväekalmistule.

2. juunil kell 16 tutvustas kultuuriajaloolane Robert Nerman Ajaloo Instituudis (Tallinn, Rüütli tänav 6) Tallinna kadunud kalmistuid. Ta keskendus Koplil ja Kalamaja kalmistutele, kuid juttu tuli teistestki hävinud ja ununenud kalmistutest: vangilaagri kalmistu Mustamäel, Loode armee kalmistu Koplis jm. Tallinna Keskkonnaameti juhataja Tõnu Tuppits kõneles Tallinna linna kavades seoses kalmistutega. Henry Kuningas Tallinna Kultuuriväärtuste Ametist rääkis kellatorni taastamisest Kalamajas.

3. juunil korraldas Eesti Muinsuskaitse Selts väljasõidu Narva, et arutada sealsete linnaisadega Narva ajalooliste kalmistute olukorda. Tutvuti Siivertsi vanade kalmistutega ja tehti heakorratööd praeguseks täielikult võsastunud vangilaagri kalmistul, kuhu on maetud mitu Eesti avaliku elu ja kultuuritegelast, kes viibisid Narva koonduslaagris aastail 1945–1955.

Euroopa ajaloolisi kalmistuid tutvustavast nädalast võttis osa 26 Euroopa linna: Barcelona, Belgrad, Berliin, Birkenhead, Bologna, Copenhagen, Tallinn, Genoa, Gent, Belfast, Dublin, Vilnius, Ljubljana, London, Maribor, Milano, Naapoli, Parma, Plymouth, Rooma, Stockholm, Verona, Viin, Wiesbaden, Zagreb.

Kadi Laid edastas teate: Valmis elektrooniline nimekiri saksa sõjaväekalmistutele Eestis maetud eestlaste kohta

Kultuuriministeeriumi ja Eesti Sõjamuuseumi – Kindral Laidoneri Muuseumi koostöös on valminud elektrooniline nimekiri, kus kirjas üle tuhande saksa sõjaväekalmistutele Eestis maetud eesti sõduri ja ohvitseri nimed. Nimede avaldamine annab kõigile omastele võimaluse leida oma lähedaste hauaplatsid. Nimekiri lähtub Saksa Sõjahaudade Hoolde Rahvaliidu andmetest.

Kultuuriministeeriumi asekanstler kultuuriväärtuste alal Anton Pärn ütles, et avaldatav nimekiri on tähiseks kultuuriministeeriumi ja muinsuskaitseameti kümne aasta pikkusele koostööle Saksa Sõjahaudade Hoolde Rahvaliiduga. “Eesti Sõjamuuseumis – Kindral Laidoneri Muuseumis on Eesti uurijate kogutud andmetele tuginedes täpsustatud nimede õigekirja ja kohanimedid. Avaldatud nimekiri ei ole lõplik, langenute ümbermatmisega kaasneb isikute väljaselgitamine ka edaspidi,“ ütles asekanstler Pärn.

Eesti Vabariik ja Saksamaa Liitvabariik allkirjastasid 12. oktoobril 1995 kokkuleppe Saksa sõjahaudadest Eesti Vabariigi territooriumil.

Sellega andis Eesti valitsus Saksamaa valitsusele õiguse omal kulul korrastada ja korras hoida Eestis asuvaid saksa sõjahaudu ja sõjaväekalmistuid.

Eestisse on maetud umbes 35 000 Teises maailmasõjas langenud Saksa relvajõudude sõdurit ja ohvitseri. Saksa sõjaväekalmistud on taastatud Ahtmes, Jõhvis, Kohtla-Järvel, Kuressaare lähedal Kudjapel, Narvas, Pärnus, Rakveres, Tallinnas Maarjamäel ja Pirital, Toilas, Valgas ja Viljandis. Tartus Pauluse kalmistul on taastatud kalmistu mälestusehis.

Tänaseks on kalmistute taastamine lõpetatud, küll aga jätkub uute hauatähiste paigaldamine. Jätkub ka sõjahaudade väljaselgitamine ning väljaselgitatud sõjahaudadest leitud langenute ümbermatmine sõjaväekalmistutele.

Kõik nimekirja puutuvad täpsustused, lisandused ja õiendused palume saata Eesti Sõjamuuseumi – Kindral Laidoneri Muuseumi elektronpostiaadressil info@laidoner.ee või kirjalikult aadressil Eesti Sõjamuuseum – Kindral Laidoneri Muuseum, Mõisa tee 1, 74001, Viimsi.

Elektrooniline nimekiri asub: <http://www.laidoner.ee/index.php/category/projektid>

Kalmistute teemal on juttu ka ajakirja „Elukiri“ 2006. aasta 5. numbris peatoimetaja Helle Raidla artiklis „Kalmistukultuuri(tuse)st“.

- Suvel toimunud kokkutulekutest on teada järgmised:

15. juulil toimus Võrumaal Mõnistes Läätskivi talus ORG’ide suguvõsa II kokkutulek. I toimus 2003. a (teatas Andri Org).

5.-6. august Saaremaal Oitmel Martinsonide kokkutulek;

12. augustil olid Kassari seltsimajas koos Hiiumaa Tammeveskid;

12.-13. augustil Ploomipuude kokkutulek Võrumaal Singal;

Saarde Kuningas’ed pidasid oma II kokkutuleku (esimesel oli 215 vanemat inimest ja noorukit ning 60 last alla 12 a);

Valdur-Rein Puusepp teatas oma suguvõsa kokkutulekust 5. augustil 2006;

5. augustil 2006 toimus Piista külast võrsunud suguvõsade kokkutulek. Toimus 12. korda. Osalejaid oli umbes 100 inimest.

Kindlasti leidub seltsi liikmete seas neid, kes jutu algul mainitud kultuuriüritustest osa võtsid. Palve neile oma muljetest meie lehele kirjutada. Kindlasti ei ole täiuslik ka sel aastal toimunud suguvõsa kokkutulekute nimekiri, peaksime aga saavutama seisu, kus kõik nad oleks seltsi registris.

Mis tehtud, teoksil, tulemas...

27. aprillil 2006 kohtusid Läänemaa ja Järvamaa seltsi liikmed Haapsalus.

6. mail 2006 tutvusid Viljandi ja Pärnu liikmed Tartus Raadil Eesti Rahva Muuseumi fondidega.

Läänemaa osakonnal toimus 6. mail õppe-ekskursioon marsruudil Haapsalu - Pürksi mõis - Saare mõis - Noarootsi muuseum - Riguldi mõis - Rooslepa kalmistu – Peraküla - Nõva Olevi kirik - Vihterpalu mõis - Vilivalla surnuaed - Hatu mõis - Harju-Madise kirik - Risti kirik - Padise klooster. Giidina tegutses Mart Helme.

Saaremaa osakond kogunes Saaremaa muuseumi raamatukogus laupäeval, 2. septembril kell 11. Esimese punktina oli kavas eksponaatide kokkukogumine peremärkide näituseks, mida korraldavad Endel Loo ja Leonhard Lapin (see protsess algas eelmisel hooajal). Teise punktina olid kavas muudatused osakonna juhatuses. Saaremaa osakond käis maikuus tutvumas Sõrve poolsaarega.

Tallinna osakond ootab sügishooajal külla Tõnu Tannbergi rääkima nekrutite võtmisest 19. sajandil.

Võru osakonna koosolek toimub 23.septembril 2006. a kell 11.00, Võrumaa Muuseumis - Võru, Katariina tn 11. Vaatame DVD`lt Urmas Klaasi ettekannet- õigeusu kiriku ajalooost Eestis. Kuulame oma liikmete sugupuude uurimise hetkeseisu. Arutame tegevusplaani järgnevateks koosviibimisteks.

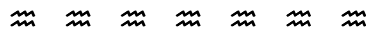
Edaspidi kohtume korra kuus, lepime sügisel kokku mitmes laupäev selleks jääb. Kohtumispaigaks jääb Võrumaa Muuseum kell 11.00

Laupäeval, 2. septembril kell 11.00 toimus Tartu Ajalooarhiivi saalis EGeS **Tartu osakonna** koosolek. Ülo Siimets rääkis Raadi mõisa minevikust ja tänapäevast.

Virumaa osakonna hooaja avamine on 23. septembril kell 11.00 Rakveres Pikk tn 29. Päevakord: Plaanide arutamine ja eelmisel hooajal algatatud mälestuste kogumise aktsiooni kokkuvõtete tegemine.

12.-13. august 2006 toimusid Stockholmis Släktforskningdagarna (suguvõsauurimise päevad). Seltsi esindas Raivo Maine.

ETV 19. septembri 2006.a saates „Meie“ usutleb Maire Aunaste meie suguvõsauurijaid.

Hiiumaal tuleb pereuuringu näitus

Käesoleva aasta oktoobris-novembris saab Hiiumaal Kärklas Pikas Majas (Vabrikuväljak 8) näha kohaliku muuseumi ja suguvõsauurijate seltsi koostöönäitust perekonna ajaloo uurimisest ning uuringute tulemustest. Kavas on läbi viia ka teemapäevi, kus saavad sõna oma ala asjatundjad Hiiumaa muuseumist ja Eesti Genealoogia Seltsist. Näitusele koondatakse erinevaid töid Hiiumaa muuseumi varasalvest, kohalikelt suguvõsade ja kodukandi ajaloo uurijatelt ning genealoogia seltsi liikmetelt. Samuti seatakse üles EGeSi tutvustav

stend ning mitmesuguseid abimaterjale alles alustavatele uurijatele.

Näituse muuseumipoolne koordinaator on peavarahoidja Helgi Põllo. Seltsi poolt aitab näitust ette valmistada Hiiumaal elav juhatuse liige Kadi Laid. Kuna eksponaatide osas veel lõplikke otsuseid tehtud pole, saavad Hiiumaa sugukondi uurinud inimesed oma töid näitusele pakkuda, teatades telefonidel 5647 5796 (Kadi) ja 528 4401 (Helgi). KADI LAID

Seltsi uusi liikmeid kevad 2006

Viive Selg	1946	Stockholm (Pärnu osak.)	Viljandi Paistu, Halliste, Saarde	Selg, Schmidt Pertel, Käärik, Kiwit, Reinbach, Grünberg, Subert, Parohl, Behrson
Sigrid Veske	1972	Haapsalu	Martna Ridala Suure-Jaani Halliste?	Tähve (Tehp), Veltmees Naeres Backhoff, Sprenk Bergmann
Maimu Hinn	1957	Võrumaa	Rõuge Põlva Vastseliina	Hindrikson/Heinsoo, Liiv; Melz/Melts Meltz/Melts Melz/Melts
Aado Iher	1943	Võrumaa		
Liidia Janson	1944	Võrumaa	Rõuge Läti	Grüner, Moora Janson

Ülo Janson	1945	Võrumaa	Rõuge Vastseliina	Nilson, Lätte Lätte
Heino Kartsepp	1954	Võrumaa		
Toivo Kersna	1960	Võru	Rõuge, Karula	Kersna, Rebane, Närnof, Reiljan
Vello Kivi	1932	Põlvamaa	Rannu Kanepi	Kivi Allas, Rumne
Kaire Koch	1973	Võru	Rõuge	Noortauts, Tauts, Gutmann, Pabovits, Hein Klais, Banhard, Lõhmus, Jaakson, Jakobson, Kanep, Vent, Ruus, Lutikas, Veetsmann, Siska, Utsal, Kalma, Vodi, Kriiva
Lembit Kuhlberg	1951	Järvamaa	Rõuge Räpina, Kambja	Kuhlberg, Linnas, Ploom, Aleksa Kuhlberg, Kiudosk, Kirilson
Elna Kull	1955	Võrumaa	Rõuge	Varik, Hütt
Vivi Mikson	1945	Võru	Vastseliina Rõuge	Lõhmus, Uibukand, Pusep, Pihkus, Org Pihkus, Mikson
Uuno Ojala	1952	Võrumaa	Urvaste Kanepi Pärnu	Keeman, Kender Kann Korn
Riho Reisberg	1950	Võrumaa	Hargla	Reisberg
Juta Salmistu	1939	Võrumaa	Vastseliina	Ots
Heino Trolla	1944	Võrumaa	Rõuge Vastseliina	Trolla, Ummelk Ummelk
Heili Tuul	1948	Võrumaa	Hargla Vastseliina	Haug, Roos, Veber, Kronberg, Sissask Tuul, Sprenger
Ellen Väljandu	1947	Võrumaa	Rõuge Vastseliina Põlva Maarja- Magdaleena	Sabbe Susi-Käpasuu, Steinert, Volkov(Väljandu) Susi, Härms Siider

2006. aastal on surma läbi meie hulgast lahkunud järgmised seltsi liikmed: Henry-Valdar Jaanson (25.01.1931-07.01.2006) Pärnu osakonnast ja Ene Rannaveer (07.06.1959-21.06.2006) Tallinna osakonnast.

Ekskursioon Tallinn-Läänemaa-Tallinn Svetlana Maide

Selle aasta Tallinna osakonna ekskursiooni sihiks valiti Läänemaa.

Kahekordses bussis vabu kohti ei olnud. Ilm oli sompus ja jahedavõitu. Meile see meelehärmi ei valmistanud. 20. mail 2006. a hommikul kell 8.00 alustasime sõitu "Sakala" parklast, ekskursiooni giidiks oli **Mart Helme**.

Enne kui esimesse peatuskohta jõudsime tutvustas Mart Helme meile Eestimaa ajalugu, rääkis vaimulikest seisustest ja aristokraatlikust kultuurist.

Ridala Evangeelne Luterlik Kirik on pühitsetud Maarja-Magdaleenale. Ta on Läänemaa vanimaid kirikuid. Näeb välja ka praegu nagu seitse sajandit tagasi - arhailine. 1760. a toestati läänesein kahe tugipiilariga, need aga annavad arhailisust juurde. Kiriku interjööri on tõeliselt palju ilusat puunikerduskunsti - barokne altarisein, selle autoriks Tallinna puunikerdaja Berendt Lorentz. Kui koorivõlvi tippu vaadata näeb seal naerusuist

meest, maalinguga "SVM" (mina olen - ladina keeles). See on õnnistav Kristus, mitte Jumal-Isa.

Kirikuaias on arhailisi kiviriste, on ka iidseid trapetsikujulisi ilmapuu kujutisega hauaplaate.

Kirbla Püha Nikolause kirik on tõenäoliselt ehitatud 1531 aastal. Ta on üks väiksemaid kirikuid Eestis. Rajatud on ta Saare-Lääne piiskop J. Orgase eestkostel.

Altarimaal "Taevasseminek" on valminud 1770. a.

Matsalu Rahvuspark Penijõel, seekord vedas, kohalik giid tutvustas lindistatud linnulaulude saatel meile rahvuspargi ajalugu, kaitsealal tehtavast tööd. Minu kõrv linnulauludest eraldas kiivitaja laulu, lõokese lõõritamist, kajakate kisa, partide, hanede ja kurgede kluugutamist, loomulikult oli seal kõikvõimalikke lindude häälotsusi. Rahvuspargi spetsialist rääkis meile lindude rändeagest loendusest nii vee kui ka rändlindude kohta. Kunagi oli lindude pesitsuspaigana Matsalu vaid kohaliku tähtsusega. Kuid kuna looduslikud ja

poollooduslikud lagedad elupaigad on Euroopas vähenenud on Matsalu Rahvuspargi tähtsus muutunud rahvusvaheliseks.

Muuseumis võib näha loomade, lindude, roomajate topiseid. Kõik nad on paigutatud neile omasesse looduslähedasse keskkonda.

Mõisahoonel on näha vana krohvimise tehnoloogiat - punnidega. Restauraatorid nimetavad seda krohvi siilkrohviks.

Hanila kirik, pühitsetud apostel Paulusele. Esmakordselt on teda mainitud Henriku Liivimaa kroonikas 1218. a. Kirikus on Reinhold ja Sophia Üxkulli renessanss-hauaplaadid. Ainulaadne on ka trapetsikujuliste hauaplaadide kogu. Need hauaplaadid esinesid Saare-Lääne alal ja on 13. saj. kultuuripärand. 1970. a. kirik suleti. Kirik taas-pühitseti 1997.a.

Hanila muuseum, August Tampärgi nimeline. Muuseum avati 07. septembril 1996. a Hanila muuseumi avamisel osales ka Vabariigi President Lennart Meri, ta ju Hanila mees. Muuseum asub vanas Hanila koolimajas. Esimesel korrusel on paigutatud kõikvõimalikud taludes vajalikud esemed, tööriistad. See annab päris korraliku ülevaate talukultuurist sadakond aastat tagasi. Mulle meeldis hobuselooaga valmistamise puu, kus talunik oli käiku pannud oma insenerimõtte ja lihtsustanud oma tööd. Siinjuures oskas näha ka looduses - leida puu selleks otstarbeks. Oli ka külasepa valmistatud kolmerattaga jalgratas, kus üks tagumistest rattast teisest väiksem - hea mõte - laps sõidab ringiratast ning ei sõida taluhoovist välja. Teisel korrusel on talutekstiiil ja käsitööesemed. Hanila muuseumi kõrval voolab jõeke. Sel päeval mõlemal pool jõge õitsesid varsakabjad nii kaugele kui silm ulatus. See oli ilus vaatepilt.

Vatla mõis-koolimaja. Vatla mõisa kohta võib lugeda, et ta on rajatud 17. sajandil. Otto v. Rosen sai selle mõisa omanikuks 1807. a. Tema ajal valmis ka esinduslik härrastemaja. Vatla mõisa juurde kuulub ka haruldase maitsega rajatud mõisaaed.

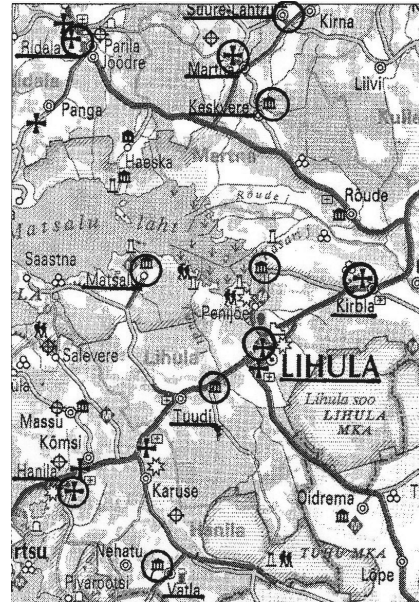
Selles mõisapargis tegelesid mõisahärrad jahiga, nemad seisid ühe kohapeal alleede keskosas ja loomi aeti neile pargialleele ette. Jaht ilma jahihazardita.

Lihula mõis, kirik ja Lihula linnuse varemed. 1228. aastal läks kogu Läänemaa Saare-Lääne piiskop Heinrich I-le. Ordu maavaldus jagunes ametkondadeks ja Lihula Linnuse lähedale tekkis ordumõis. Naabruses oli ka piiskopimõis nende hoonestusest ei ole midagi teada. 1630. a läks Lihula mõis eravaldusesse, selle müüs Rootsi kuningas Gustav Adolf ja kinkis ka linnuse Tott'i nimelisele isikule. Selle perioodi sees on ehitatud eluhoone, tall ja ait. Mõisa ja linnuse vahelisel alal on mälestuskivi LÄÄNLASTELE ja SAARLAS-

TELE, kes 08. augustil 1220. a purustasid Rootslaste väe. Juba väga vanast ajast on tahetud vallutada seda väikest Eestimaad. Nii ihaldatav on see väike maalapike paljudele rahvastele – põhjuseks hea geograafiline asend. Vahel on see eestlastele olnud õnnistuseks vahel nuhtluseks.

Lihula Elisabeti kirik ehitati 1876.-78. a. See on neogooti stiilis. Kirik on ehitatud 13. saj mainitud kiriku asukohale.

Keskvere mõis. Puidust mõisahoonel on ainus Läänemaal, mis on säilinud. Mõisahoonel on erakätes. Meil õnnestus hoonet seestpoolt vaadata. Säilinud on veel hoone ehituse algusest kahhelkividega ahjud, mis on töökorras. Hoone on mantelkorstnaga. Tegin foto korstnast ülesse. Kui muidu öeldakse, et on „tume tulevik” siis ma võin foto näol öelda „helge tulevik”. Mõis on ehitatud 1750. a kelpkatusega. Säilinud on ka tolle perioodi aknaklaasid. Kunagi maja on olnud rookatusena kuid nüüd on plekk-katus. Praegune hoone omanik on hoolikas ja püüab säilitada kõik esialgse.

Martna kirik. Püha Martini kirik on Martnasse ehitatud 1500. a. ta on ehitatud 13. saj. ehitatud kiriku, mille orduväed purustasid 1298. a, asukohale. Kiriku kohta on mitmeid legende; kiriku välismüüriil on näha kolme risti. Rahvasuus käivad jutud, et ehituse käigus vajunud päeva jooksul ehitatud osa mitu korda maa alla. Keegi ei teadnud mida teha. Üks vanaeideke soovitas: „tooge kolm Mardi nimelist meest, jootke purju ja müürige elusalt sisse” - saigi tehtud. Koht, kuhu nad müüriti märgiti ristiga. Peale seda ei juhtunud midagi, kirik püsib seniajani.

Suure-Lähtru mõis. See mõis on ehitatud 17. saj. Ta on kuulunud pikka aega von Baranoffide aadliperekonnale. Minu emapoolse vanaema Bogdanovite liin on 750 aastat vana ja ta on Baranoffitega sugulussidemetes. Seda rääkis mulle ema ja selle liini arhiividokumendid näitavad samuti. Nii väike ongi see maamuna - kõik otsad

jooksevad kuhugi kokku. Praegu on see mõis erakätes ja omanikuks ei keegi muu kui meie ekskursiooni giid Mart Helme oma perekonnaga. Kui me sinna jõudsime oli mõisaproual juba koogid ja pirukad valmis ning lisaks saime ka kohvi. Koogid ja pirukad olid tõeliselt maitavad.

Ekskursiooni lõpul jätsime hüvasti Mart Helme ja ta perekonnaga ning algas tagasisõit Tallinna. Aitäh korraldajatele, kes marsruudi kokku panid.

Helme kihelkonna suguvõsaurijad Viljandis.

Jaan Varol

Idee EGeS'i Helme kihelkonna päeva korraldamiseks tuli pärast aastakoosolekut Jaan Tagaväljalt ja Tiina Tafenault. Mõte oli selles, et meie seltsis on küllaltki palju suguvõsaurijaid, kes uurivad Helme kihelkonnast pärinevate suguvõsade lugusid (kokku ~40, nendest Tallinna osakonnas 25), kuid nad on erinevate osakondade liikmed ja tunnevad üksteise uurimusi vähe. On võimalik, et erinevatel uurijatel on kattuvaid andmeid ja neid oleks huvitav võrrelda ning vastastikku täiendada.

Esimene kogunemine toimus 8. aprillil 2006 pärast Tallinna osakonna koosolekut, kuhu kogunes 16 inimest. Kokkutulemise kohaks lepidi kokku Mulgimaa pealinn Viljandi, EGeS Viljandi osakond ja ajaks 15. aprill 2006. Viljandisse tulijaid oli esialgu üle 10, kuid väljasõidupäeva hommikuks jäi järele 5 inimest: Ann Ronk, Agnessa Sirk, Ruth Teder, Kaisa Vahur ja autor.

Viljandile lähenedes meenusid kunagised seltskonnalaulu sõnad: „Väike Viljandi Mulgimaa pealinn, juba aastaid palju püsinud on siin...“, kuid tuleb välja, et ega neid laulusõnu alati uskuda ei saagi, sest mõni aeg hiljem kuulsin raadios huvitavat küsimust: „Milline kihelkond järgnevat loetelust ei kuulu Mulgimaa koosseisu: Halliste, Helme, Karksi, Paistu, Tarvastu või Viljandi?“ Õige vastus on Viljandi ja seda kinnitab ka EE!

Kihelkond oli ajaloolistel eestlastel ühte hõimu kuuluvate inimeste ning ühiste majandus- ja kaitsehuvidega külade liit, mida juhtis vanem. Ajaloolised kihelkonnad moodustasid maakondi, mille keskuseks oli tavaliselt linnus. Eesti aladel oli umbes 45 ajaloolist kihelkonda. Sakala oli 13.

sajandil Muinas-Eesti tähtsamaid maakondi, keskusega Viljandis. Helme kihelkond, mille koosseisu kuulus ka Tõrva linn, on üks vanemaid kihelkondi Eestis. Helme esineb kirjalikus ürikus esmakordselt 1329. a. Kihelkonnas paiknes 19 mõisat, neist 14 rüütli- ja kirikumõisat koos 5 kõrvalmõisaga. Sellele lisandus 12 karjamõisat. Need asjaolud ilmselt mõjutavad ka suguvõsaurijate huvi Helme kihelkonna vastu.

Viljandisse jõudes leidsime eest askeldamas Tiina ja Maidu Tafenau ning kohaliku suguvõsaurija Raja Aardevälja, hiljem lisandusid Toivo Vainola, Helgi Rego, Maia Värvi ja Endel Eek. Saaremaalt tuli kohale Saima Truu. Oli kujundatud ka väike sugupuude väljapanek, kus suure mulje jättis Printsmanide sugupuu, mis oli suuremahulise puuna kujundatud.

Kõigepealt toimus tutvustusring, kus iga osaleja tutvustas ennast ja uuritavat sugupuud, seejärel rääkis Tiina oma uurimiskogemustest. Edasi toimus töö sektiioonides, kus vastastikku otsiti sugupuude kokkupuutepunkte, tutvuti Tiina kogutud mahuka infomaterjaliga. Järgemööda kasutati Tiina andmebaasi oma sugupuude kontaktide otsimiseks, mis enamikel juhtudel õnnestus, sealhulgas ka minul. Täiendasime vastastikku andmeid. Lisaks vaimutoidule pakkusid võõrustajad keha kosutuseks mitmekäigulise toidukorra, mis oli väga maitsev. Seega sai toitu nii ihu kui ka hing. Arvan, et kõik osalejad jäid rahule ja edaspidigi võiks selliseid kokkusaamisi korraldada, kas siis Viljandis, Helves või hoopis mujal.

MEHKAMAA SUGUPUUDE NÄITUS

Evelin Povel-Puusepp

Selle suve jaanipäevanädalal tähistas Võrumaa lõunapoolseim Mõniste vald – Mehkamaa 620. aastapäeva küla esmamainimisest ning hariduselu 275. aastapäeva. Tähtpäevade raames oli Mehkamaad uurivatel suguvõsaurijatel hea võimalus eksponeerida oma töid Mõniste muuseumis. Näitusel olid välja pandud ajaloolise

Hargla kihelkonna Mõniste ja Saru mõisa alalt ning naaberkihelkondade lähialadelt pärit suguvõsade sugupuud, kõugutabelid, suguvõsaurimused, fotoreportaažid suguvõsa kokkutulekutest, suguvõsaurimise allikmaterjalid ja Eesti Genealoogia Seltsi tegevust tutvustavad stendid.

EGeS Tallinna osakonna uurijatelt olid väljas **Hjalmar Märskä** Sisaskite ja Kattaide suguvõsatabelid, **Salme-Leonore Tiro** Vinkide sugupuue skeem, **Naata Raudsepalt** Tuvikeste suguvõsa, mis on kujundatud autori isa Juhan Raudsepa litograafia. **Sirje Rohult** Sõnade (Sõnnade) sugupuue, mis on küll algselt pärit ja nime saanud Kanepi kihelkonnast, kuid ajapikku on selle suguvõsa liikmed rännanud laiali pea üle kogu Võrumaa, sealhulgas on tulnud elama ka Hargla kihelkonna asualale. **Eike Riis** oli välja pannud Saru mõisast pärit Liivide suguvõsatabeli ning samuti oma Rõuge kihelkonnast pärit vanavanemate Jugu Bruno ja Liide ringikujulise kõugutabeli. **Reelika Kikkas** esitles Saru mõisast pärit Hanimägede ja Kapstaste, Mõniste mõisast pärit Kõivumägede ja Toopide suguvõsa tabeleid. Samuti oli eksponeeritud Reelika Kikkase kõugutabel linasel kangal ja fotoreportaaž Kikkaste 2004. aasta suguvõsakokkutulekust. **Evelin Povel-Puusepalt** olid väljas Mõniste mõisast pärit Bötgerite > Puuseppade suguvõsatabel, Lindenbergid ja Onkelite suguvõsa tekstipuud köidetult ning fotoreportaaž Puuseppade kokkutulekust (kahasse Kaire Kochiga). Seltsi noorima - Võru osakonna liige **Kaire Koch** oli välja pannud stendi Kochide suguvõsa kohta. Pärnu osakonna uurijalt **Helbe Merila-Lattikult** oli väljas Karula kihelkonna Lattikute põlissuguvõsa tammepuu. Lattikute suguvõsa areng on läbivaks teemaks ka Helbe Merila-Lattiku raamatus "Karm ja kaunis Karula", mis oli samuti näitusel eksponeeritud ja mis lisaks Karulale käsitleb oma kirjeldustes ka naaberalasid, sealhulgas Mõniste. Lisaks Genealoogia Seltsi liikmetele tulid näitusega kaasa ka mitmed inimesed väljaspool seltsi. Rõõm tõdeda, et kaugeim näitusetöö koos autoriga oli Mõnistesse tulnud Ameerikast. **Ines Horton Kirsimägi** esitles kirjanik August Kirsimäe sugupuud ning samuti oli ta välja pannud albumi vanade Mõniste inimestest tehtud fotodega, saamaks näitusekülastajatelt infot fotodel kujutatud inimeste kohta. Heameel on öelda, et nii mõnigi fotol kujutatud inimene sai näituse vältel omale nime ja eluloo ja mälestused, mis aitas taaskord suuresti kaasa ajaloo talletamisele. Võrust pärit **Pille Pikker** oli näitusele välja pannud Saru mõisast pärit Kalkunite suguvõsa tammepuu ja ülevaate suguvõsast. Ääretult tore oli näha, et suure hulga töid olid näitusele toonud ka Mõniste inimesed ise. **Sirje Koemets** oli välja pannud Koemetsade suguvõsatabeli, **Tiia Ardel**, **Inda Kõiva**, **Maiu Toom** ja **Lilli-Aili Brakman** esitlesid Hendrik Pange ja Kaspar Kochi järglaste suguvõsatabeleid, **Inge Ploomipuu** eksponeeris Ploomipuude sugupuud ja mitmeid kokkutulekute materjale-

fotosid, **Janno Kuus** Greenbaumide, Thalide, Onkelite suguvõsa tekstipuuna, **Eva Kaljuvee** Mürkide, Kasukate, Ilveste, Maiorite, Weberite ja Sprenkide suguvõsa tabeleid, **Eneli Vaidre** oli välja pannud koolitööna kirjutatud töö „Meie pere elu Saru külas XX sajandil“, **Veeliks Rebane** raamatukese Pulli talus elanud Rebastest ja nende esivanematest.

Näituse raames toimus 23. juunil muuseumi õuel Sugupuude tund, mille kestel tutvustasid näitusel osalevad suguvõsaurijad Reelika Kikkas, Eike Riis, Kaire Koch, Ines Horton Kirsimägi ja Evelin Povel-Puusepp kokkutulnuile oma uurimusi, EGeS Võru osakonna esinaine **Maimu Hinn** tutvustas osakonna seniseid tegemisi ja tulevikuplaane, innustades kõiki, kellel vähegi huvi oma juurte vastu, ühinema sügisel noore Võru osakonnaga, mille mitmedki uurijad ise alles oma uurimistööd alustanud on. Samuti oli näitusekülastajatele antud põhjalik ülevaade Mõniste ja Saru perenimedest – nimepanekust 1826. aastal, Mõniste mõisas 1832-36 aset leidnud nimemuutustest, nimede kirjaõeldist õigeusu materjalides ning 20. sajandil toimunud nimede eestistamisest.

Sugupuude tunni järgselt oli kõigil kokkutulnuil võimalik kontakteeruda uurijatega, avastada end mõnest sugupuust, anda täiendavat infot suguvõsaurijatele, küsida näpunäiteid oma suguvõsa uurimise alustamiseks või tööde vormistamiseks. Suheldi elavalt ning võib öelda, et selline vahetu kokkusaamine oli huvipakkuv ja produktiivne mõlemale osapoolle, Mõniste inimesed said teavet oma põlvnemise osas, suguvõsaurijatel oli võimalus saada andmeid ja tutvuda kaasajal elavate sugulaste-hõimlastega.

Kokkuvõtteks tahaks öelda, et huvi Mõniste rahva seas oli tõepoolest elav, nädala jooksul külastas sugupuude näitust üle 500 inimese, mis on Mõniste kohta suur arv, näitus on pakkunud kõneainest inimeste seas pikemaks ajaks, siin-seal oli kuulda räägitavat sugulastest ja sugulusest, mõnel juhul leiti end naabritega ühes sugupuus olevat. Muuseumisse helistati veel pikalt pärast näituseaja möödumist ja küsiti, kas saaks veel näitust vaatama tulla ja millal sugupuude näitus uuesti võiks tulla. Loomulikult andis toimunud sugupuude näitus julgustust, innustust ja vormistusiideid ka nendele inimestele, kes on seni omapäi vaikselt ja väheke suguvõsaurimisega tegelenud, kuid pole varem arvanud, et veel kellelegi peale nende endi võiks see huvitav olla.

Täna kõiki suguvõsaurijaid, kes oma töid Mehkamaa sugupuude näitusel eksponeerisid, Sugupuude tunnil oma uurimusi ja EGeSi tegemisi tutvustasid ning nõu ja jõu ja hea sõnaga näituse õnnestumisele kaasa aitasid. Kohtumiseni järgmisel Mehkamaa sugupuude näitusel mõne aasta pärast!

Evelin Povel-Puusepa koostatud-kujundatud ja tema abikaasa poolt teostatud Puusepa sugupuu puittahvilil.

Väljavõtteid loetust

Endel Saar

Sõruots – Hiiumaa lõunarand, I osa

ISBN 9949-13-384

„Hiiumaa lõunaranniku tutvustamiseks tuleb esmalt öelda, et kohaliku rahva kõnepruugis jagunevad saare lõunapoolsed rannakülad kaheks otsaks – üks Emmaste ja teine Sõru. Neist esimese moodustavad Ranna, Tärkma, Emmaste, Riida, Kõmmusselja, Tilga ja Prassi küla ning valla arengukava tegemise tõttu on sellesse piirkonda arvestatud veel Metsalauka, Kabuna ja Külama. Sõruotsaks on ajast aega nimetatud kaheksat küla: Sõru, Hindu, Tohvri, Pärna, Lepiku, Viiri, Reheselja ja Sepaste. Need rannakülad moodustavad Hiiumaa lõunaranniku.“

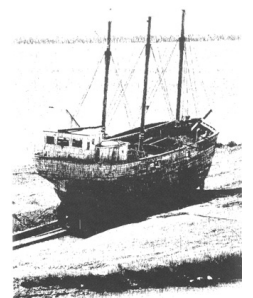
17. märtsil esitles MTÜ Sõruotsa külaselts Hiiumaal Emmaste põhikoolis Endel Saare kirjutatud raamatu „Sõruots – Hiiumaa lõunarand“ I osa. Selles üle 350-leheküljelises kõvade kaantega

raamatus tutvustatakse Sõru ajalugu alates 1254. aastast ning Sõruotsa külade inimesi.

Sõru ajalugu puudutava osa kirjutamisel on Saar kasutanud Leo Tiigi (1910–1996) doktoritööks kogutud materjale, Bruno Pao (sünd 1931) ja Volli Mäeumbaia (1928–2003) ajaloomaterjale ning Sõru muuseumi ja Hiiumaa muuseumi andmeid.

Genealoogiliselt huvitavama osa moodustavad Sõruotsa külade inimeste elulood. Näiteks Hans Rand ja tema järeltulijad, Villem Pomerants ja tema järeltulijad, Arvid Saard ja tema järeltulijad, Breverite lood läbi aegade. Paralleelselt inimestega on käsitletud erinevate talukohtade ajalugu. Näiteks Jürna, Kalmu, Murru ja Üdi talu.

Tutvustuse koostas KADI LAID

Endel Saar
Sõruots - Hiiumaa lõunarand

Asjakohast nalja

„Mida teie poeg kavatses pärast kooli lõpetamist tegema hakata?“

„Kui ta jätkab õppimist nii nagu praegu, siis arvatavasti läheb ta pärast kooli lõppu kohe pensionile.“

«Sugulasõ»

Miis naasõga sõidi uma väiku massinaga Vahtsõliina laatu, a pööri tii pääl tullü. Tsänkli nii et viländ sai. Ku nä ütest talost müüdä sõidi, näkk' naanõ aiambulgu man kattõ tsika. Süämetävvega üt'el' tä mehele: «Kae, nuu omma su sugulasõ!» Miis visas' pilgu autoaknõst vällä ja kitt' vasta: «Jah, ämm ja äi!»

Uusi raamatuid

Jõelähtme vald ja kogudus 18. sajandi esimesel poolel. Pastor Heinrich Christopher Wrede ja tema ametijärglaste kroonikamärkmed. 420 lk. Muinsuskaitseamet 2006.

Jõelähtme kirikuraamat on saksa ja eesti keeles koos piltidega. I osas on juttu kirikust, elanikest, õpetajatest ja jutlustajatest; kiriku varast, sissetulekutest ja väljaminekutest, eestseisjatest, visitatsioonidest, pastoraadist ja pastori sissetulekutest; köstritest, kirikudistsipliinist, koolist, kihelkonna kabelitest. II osas on päevik selle kohta,

mis seal ajast aega on juhtunud. Raamatu lõpus on nimeregister.

Tiit Saare. EESTI MÕISNIKE VAPID. Argo 2006. Algab sissejuhatusena vapindusse ja jätkub vasallide ja aadlike vappidega ning tutvustab vapiga vasalli- ja aadlisuguvõsasisid.

Eli Maansoo. Puurmanni minu kodu. 2006.

Tõrva vanadel fotodel. Kuma 2006.

Tallinn legendides. Grenader 2005.

Eestimaal tegutsenud prohvetitest

Ants Roomets

Võibolla esimene teadaolev prohvet Eestis on üks eesti talumees, kes ilmus 1504. aastal Kuusalu kihelkonda, nimetas end prohvetiks ja veenis teisi talupoegi, et nad mitte enam pühapäeva vaid neljapäeva peavad pühitsema. Seda sellepärast, et Issand Jumal oli kord suures hädas ja palus kõigi nädalapäevade käest abi, aga ükski teine peale neljapäeva ei saanud teda aidata ning seetõttu tulevatki seda enne kõiki teisi pühaks pidada.

Saaremaa prohvet Aleksander Toom (1823-1907) ehk Habakuk II tegutses 1870. aastate algul peamiselt Valjala kihelkonnas. Hernhuutluse uurija Jaanus Plaat kirjutab temast nii:

“Toom oli ilmselt kuulsaim Saaremaa prohvet, kellest tema kaasaegsed ja saarlaste järgnevad põlvkonnad on palju jutustanud. Prohveti kuulsaid värse, mis kohati küll väga ropuks minema kippusid, mäletati Saaremaal veel 1970. aastatelgi. Algselt tegutses Toom vennastekoguduse lugejana. Temal kui heal piiblitundjal ning imposantse välimuse ja hea kõneanniga mehel oli palju kuulajaid. Peagi visati aga Toom vennastekogudusest välja ning ta asus tegutsema omapäi, võttes endale apokrüüfilise prohveti Habakuke järgi nimeks Habakuk II. Pärast prohvetiks hakkamist tegutses Toom usumehena peaaegu kõigis Saaremaa kihelkondades, peamiselt aga Valjalas kuni 1870. aastate keskpaigani ja seejärel Kaarmas, kus ta kuni oma surmani aeg-ajalt jutlustajana üles astus. Habakuk II on kuulsust kogunud ka väljaspool kodusaart. Enda prohvetiks saamise loo esitas Toom pastor Hahni mälestuste kohaselt

alljärgnevalt: *Ühel päeval tuli ta mind tervitama. Ta esitles end mulle kui “Habakuk teine” ja jutustas kohe kogu oma prohvetiks kutsumise loo. Ta olnud talvel pastoraadi lähedal ja palvetanud seal. Siis olevat taevast äkki tema kõrvale suur tuline otsekui marmorist ratas langenud ja ta kuulnud häält endale hüüdmast: „Habakuk teine”, ja rattal olnud kuldsete tähtedega kirjas „Habakuk teine”. Siis saanud ta teada, et teda on kutsutud prohvetina rahvale meelesparandust kuulutama. Ja nüüd olevat ta tulnud kutsuma mind endaga koos töötama, siis koidab kogu rahvale uus aeg. Sest see kõik olevat piiblis selgelt ette kuulutatud. Valjalast pidavat õndsus alguse saama. Kui kukk kiriku tornis ja Kukk kantslis ja Habakuk väljas rahva keskel kokku hoiavad, siis olevat õndsus käes. 2. Peetrusekirjas seisab selgelt, et prohveti sõna tuleb tähele panna: „...enne kui koidutäht tõuseb. Nüüd olevat tema, Habakuk II, see koidutäht, sest ta on pärit Koiküllast. Jne”*

Kuna pastor Hahn koostööst Habakuk II-ga viisakalt keeldus, siis olevat Toom pastorile seletanud, et too on „sama pime pimedate jutlustaja nagu ka kõik teised pastorid”. Toomi üheks missiooniks oligi kohalike pastorite ning teiste ülemuste kritiseerimine; prohveti peaaesandeks määratud aga Jumal rahva patuteelt pööramise. Oma ülesannete täitmiseks võttis prohvet appi maailmalõpuühvarduse ja viinajoomise keelamise ning julge, kuid rõvedavõitu sõimu mõisnike ja pastorite ehk „Saaremaa saadanate ja Kuresaare kuradite“ aadressil. Habakuk II armastas jutlustada pühapäeviti pärast kirikuteenistuse lõppu kiriku

nurga peal. Rahvast kuulunud ikka murdu. Selle üks põhjusi oli ilmselt see, et nõdrameelse kuulsusega prohvet süüdistanud kohalikke pastoreid küll tüdrukute silmadega läbihooramises ja märade kargamiste kuulutamises jumalateenistustel, küll valedes ja eksimustes pühakirja seletamisel jms. Korra pisteti ta ka nõdrameelse pähe Kuressaare haiglasse, kus ta aga olevat haigla juhataja rasedat naist tiineks lehmaks nimetanud ja seejärel kiirelt vabanenud.

Kindlat kogudust prohvet soetada ei suutnud, küll aga teostas ta misjonireise tervel saarel ja läkitas apostel Pauluse eeskujul „oma valdadele” apostlikke kirju või raamatuid, alustades ilukõne ja riimi armastajana kirju taoliste värssidega: „Mina Aleksander Toom, Jumala loom, kuradiriigi valitseja Saaremaal...”, millele järgnes Pauluse kirju meenutav tervitus „Meedla rahvale”, „Elme

rahvale” jne. Oma kirjatöid jagas prohvet pühapäeviti kiriku juures või saatis abiliste või vallaametnike kaudu „oma rahvale”. Prohveti manitsuskirju on saanud ka Saaremaa pastorid.

Rohkelt jutte põhjustas ka prohvet Toomi surm. Nimelt lasi Habakuk II juba oma eluajal endale haua kaevata ning muretses hauakivi, millel seisnud pikemast tekstist olgu siinkohal toodud ühe pealtnägija „sõna-sõnalise kirjelduse” järgi paar katkendit: „Oh surrelik mind mäleta - Siin hingab nüüd se hüidja häel. Sõddis kuradiga Kuressaares ja Saadanaga Saaremaal nähtavalt 1871-1878 ja sõddis veel 1881-1900- Pangem ometi tähele mis Jumala suu räkind---Nenda teen veel hauas oma tööd”. Pärast prohveti surma pandi see kivi talle hauda kaasa ja asendati hoopis tagasihoidlikumaga.“ (Väljavõte raamatust “Saaremaa kirikud, usuliikumised ja prohvetid 18.-20. sajandil”)

Seltsi Tallinna osakonda 2002. aastal astunud Rootsis elav proua Helene Strömkvist on püüdlikult koostanud selle jutu oma ema jutustuse järgi 31.07.2006 eesti keeles, olen teinud ainult väikese redigeerimise. Ema Helga on praegu 77-aastane ning tal on 4 lapselast ja 2 lapse-lapselast. Ema õde seadis ennast peale sõda sisse Inglismaal ja abiellus

inglasega. Neil on 1 laps, 2 lapselast ja 1 lapselapselaps. Ema vend jäi koos emaga Eestisse. Tema peresse sündis 3 last ning nendel kokku 3 last ja ühel nende perest ka 1 laps.

Pange tähele, et see kirjutises toodud kodust lahkumine juhtus peaaegu täpselt 62 aastat tagasi. A.R.

ÜKS KODUMAALT LAHKUMISE LUGU

See on üks väike jutustus minu isast ja kuidas see juhtus, et ma põgenikuna Rootsi tulin.

Minu isa **Eduard Einstruk**, sünd 15.12.1900 *Hara külas, Ale talus Loksa lähedal Harjumaal*, läks koos oma venna **Hermaniga** vabatahtlikuna Eesti Vabadussõtta 1918. aastal. Ta teenis suurtükilaeva *Lembitu* peal. Ta oli hea sõja- ja meremees ning sai Vabadusristi 1922. aastal, siis kui ta lahkus Eesti sõjaväest.

Ta abiellus minu ema **Ida Pernits`aga**, 1923. aastal ja nad said 3 last: 1924. a **Ada**, 1929. a **Helga** ja 1933. a **Paul**.

Minu isa ei tegelenud poliitikaga kogu oma elu jooksul, ta oli ainult põllumees. Selle esimese vene okupatsiooni ajal kutsuti ta Loksale ülekuulmisele vähemalt 3 korda. Mida siis öeldi, seda ma ei tea, aga ta tuli alati koju tagasi.

Saksa okupatsiooni ajal oli isa Omakaitstes ja seda sellepärast, et öeldi - need kes on Omakaitstes, neid sakslased frondile ei saada. Omakaitse mehed said püssi ja laskemoona ning kõik sobivas vanuses selle küla mehed olid Omakaitstes.

Aga sõda pöördus ja 1944. a tungisid venelased jälle peale. Levisid jutud, et paadid tervete perekondadega lähevad üle lahe Soome. Ka isale tuli kutse teatega, et temal on plats ühes paadis olemas. Oli september 1944. aasta.

Kui seisime sellel õhtul rannal paadi juures, võttis isa ootamatult minust kinni ja ütles, et annab oma koha paadis minule. Ta ütles, et tema ootab veel ja tuleb homme järele. Aga seda homset ei tulnud, sest venelased tungisid peale nii kiiresti, et ei olnud enam võimalik paatidega välja minna.

Paatidest nägime üle Soome lahe kuidas Tallinna pommitati ja kuidas linn põles.

Soomlased saatsid kõik põgenikud edasi Rootsi. Paari tormise päeva järele jõudsime ühe vana laeva peal Rootsi mereväe abiga Rootsi. See oli 28.9.1944 ja ma olin siis 15½ aastat vana ja täiesti üksinda võõral maal.

Hiljem trehvasin üht rootsi meest, armusin ja abiellusin ning sain perekonnanimeks **Strömkvist**.

Mina, mu lapsed ja lapselapsed oleme käinud mitu korda Eestis minu vana kodu külastamas.

Minu vend, kes elas koos emaga, rääkis, et isa arreteeriti 1951. a ja kohtus määrati talle paragrahv 58-1a ja 58-11 järgi 25+5 aastat Siberis, *spioonimise ja riigivaenuliku* tegevuse eest. Ta sai vabaks 1956. a. Üks vana naabrinaine olevat kohtus tunnistanud, et ta nägi meie isa mitu korda püssiga ranna ääres käimas.

Mina oma isa pärast seda septembriõhtut, kui ta oma koha paadis mulle loovutas, kunagi enam ei näinud. Isa suri 1966. aastal.

Õnnitleme

Asta Tomberg - 2. aprill - 70

Eevi Ots - 13.aprill - 70

Enno Kalda - 15. aprill - 75

Ruti Tiigimäe - 17. aprill - 75

Rein Birk - 18.aprill - 70

Mari Rüütelmaa - 19. aprill - 70

Jutta Vaher - 25.aprill - 80

Ülla Mang - 9. august - 50

Helju-Astrid Lillepuu - 10. august - 70

Valve Laater - 14. august - 75

Vaike Sinikas - 19. august - 70

Aino Kruuse - 20. august - 70

Maidu Tafenau - 2. september - 50

Allan Onton - 8. september - 75

Ellar Kõuts - 29. september - 50

Airi Alamets - 30. september - 70

Meie autorid

Jaan Varol

Sündisin 1945. a 21. detsembril, Valgamaal Helme vallas, Taagepera lähedal. Koolitee algas Ala 7-kl. Koolis, mille lõpetamisel asusin õppima Tallinna Ehitustehnikumi. Pärast tehnikumi lõpetamist töötasin üle 14 aasta Põlvas, sellest 10 aastat Põlva Põllumajanduse Valitsuses. 1983. a lõpetasin Tallinna Polütehnilise Instituudi majandus-insenerina. Edasi jätkasin töötamist Põllu- majanduse Ministeriumi Kapitaalehituse Valitsuse ekspertiisiosakonna inseneri ja peaspetsialisti ametikohal 10 aastat, kuni Eesti iseseisvumiseni. Seejärel mitmed töökohad: ME Tarve, Eesti Turist,

AS EK, ABE Rahvusvaheline AS, Buinko OÜ ja Kaitse- ministerium ning käesoleval ajal töötan Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuses arenduskonsultandina.

Abielus, perekonnas 2 last ja 2 lapselast.

Suguvõsa uurimisega tegelen alates 60-ndate aastate lõpust, kui selgus, et minu perekonnanime esineb Eestis ka mujal kui Valgemaal.

Evelin Povel-Puusepp

Olen sündinud 18. juulil 1971 Tallinnas Juhan-Reinholdi ja Elviira tütreana. Esimese eluaasta elasin Keilas ja pärast seda olen kogu elu elanud Saue. 1989. aastal lõpetasin Keila I keskkooli ja 1995. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli vene filoloogina. Olen abielus Jaanus Puusepaga, poeg Oliver on 14-aastane ja õpib Saue gümnaasiumis. Suguvõsa uurimisega hakkasin teadlikult tegelema umbes neli aastat tagasi, see tähendas minu jaoks andmete kogumist ja talletamist mõtestatult. Ent mäletan lapseeast saati, kuidas mulle meeldis lähemate ja kaugemate sugulaste nimesid ritta seada ja sugulussidemetest sotti saada. Ju see pisik ikka lapsepõlvest pärineb.

Juurte poolest olen isa kaudu põline harjumaalane - pärit Keila kihelkonnast, esivanemaid on elanud Karjakülas, Ohtus, Käesalus, Tuulas, Keilas, Kloogal, Kumnas, Meremõisas. Ema vanematel tekkis võimalus Eestisse naasta alles 1950. aastal. Minu ema emapoolsed esivanemad on pärit Valge mere äärest Arhangelski kubermangust. Ema isa koos oma vanematega jagas aga paljude nende 20. sajandi alguses Venemaale läinud ja Eesti Vabariigi loomisel opteeruda soovitud eestlaste saatust,

kellel teadmata põhjusel opteeruda ei õnnestunud ja tuli Venemaale jääda. Vanaisa suunati pärast tehnikumi lõpetamist Karjalasse Kemi linna, kus ta minu vanaemaga tutvus ja pere lõi. Alles 2001. aastal õnnestus mul teada saada, et vanaisa esivanemad pärinesid Kambja kihelkonnast Vana-Pranglist.

Et minu ema lapsepõlvkodu on Võrus, siis pole minu jaoks siiani möödunud ühtki aastat Võruta, olen seal veetnud kõik oma suved sündimisest saadik. Ka on see olnud hingeline side, mis mind Võrus ja Võrumaas läbi elu kinni on hoidnud. Oma abikaasa Jaanuse kaudu sain ma osaks ajaloolisest Võrumaast. Minu äia isapoolne Puuseppade suguvõsa pärineb Hargla kihelkonnast Mõnistest Kilvaku külast. Tema emapoolsed esivanemad on Rõuge kihelkonnast Vastse-Nursist ja Urvaste kihelkonnast Lillilt.

Laualehe toimetus:

Toimetaja: Ants Roomets

Tehniline toimetaja: Eva Niglas

Toimetuse liige Ants Härma

Kirjad: 12614, Akadeemia 70 – 13

Telefon: 677 5011

E-post: antsroomets@hotmail.ee

E-post: evaniglas@hotmail.com